

gražioji pusseserė Aldona dažnai teikdavo atlikėjams gėles. Keletą kartų ir man tai teko daryti.

Koncertai Palangoje suteikė man gana gerą muzikinį išprusimą, nuo tada atsirado žavėjimas nuostabiai muzikos kūriniais. Tokiai, kaip Šuberto "Nebaigtoji simfonija", daugeliu Čaikovskio, Beethoveno, Berliozo, Smetanos kūrinių. Vėliau, mokydamasi Kauñe, sugebėdavau iš stipendijos suraupytį pinigų koncertams - tas potraukis atsirado manyje nuo Palangos laikų.

Palangoje gyvenome pagal tam tikrą dienotvarkę: rytą, apie aštuntą valandą, kas netingėdavo, eidavo prie jūros išsimaudyti. Tėvelis (Dagys) vilkėdavo drobinį kostiumą, mes - chalatus. Tais laikais prieš pietus Palangoje daugelis vaikšiodavo gatvėmis apsilinkę chalatais. O po pietų ir vakarais jau demonstruodavo gražius tualetus, ypač eidami ant tilto palydėti saulės.

Grįžę iš rytinio maudymosi eidavome į valgyklą pusryčiauti. Viskas būdavo labai skanu. Sužinojau, kas yra omletas, labai patikdavo manų košę, ją mokėdavo išvirti netirštą, viduryje tyvuliuodavo geltonas ištirpęs sviestas.

Po pusryčių, susikrovę krepšius, eidavome prie jūros. Dėl oro mūsų nuomonės nesutapdavo su Mamos: ji nemėgdavo karščio, o mes norėdavome saulės. Kai apsiniaukdavo, teta Jadzė sakydavo: "Čia jau mano oras." Ji dažnai siuvinėdavo pajūryje staltieses - mokėjo gražiai tai daryti. Karštomis dienomis daug kartų maudydavomės, žaisdavome smėlyje - mėgdavome įsikasti po smėliu arba statydavome įvairius statinius iš šlapio smėlio.

Pabuvę kelias valandas prie jūros, grždavome į savo vilą pietauti. Turėdavome valgykloje savo staliuką. Buvo galima patiekalus pasirinkti. Gyvenome tikrai poniškai. Po pietų eidavome į Palangos parką ir mišką. Toks dienos praleidimas, pasirodo, buvo pats sveikiausias, bet tuo metu man atrodė, kad mes per mažai laiko praleidžiame prie vandens. Po daugelio metų, jau turėdama savo vaikus, pamėginau ir po pietų eiti prie jūros. Deja, Regiukas gavo saulės smūgi nuo perkaitimo ir tuomet įvertinau senelių išmintį.

Tėvelis Dagys mėgdavo pasakoti apie Įsimylėjelių pliažą, kur visi vaikšto nuogi. Mes tų nuogalių nematėme, nors buvome ne kartą nuėję ir už Birutės kalno, ir prie Naglio kalno, ir toli prie Draudžia-

mosios zonas, kur kareiviai neleisdavo eiti. Pajūrio kopose Tėvelis ieškodavo įvairių augalų, daugiausia tuo metu jis domėjosi pelėžirniais. Visada, kai eidavome su Tėveliu Dagiu į gamtą, ar Vilniuje, ar Ukmergėje, jis pasakydavo augalo lietuvišką ir lotynišką pavadinimą. Tas pavadinimų žinojimas man darė didelį įspūdį. Kasmet su Tėveliu Dagiu vykdavome į Kretingą aplankytį pirmojo Lietuvos botaniko Jurgio Pabrėžos kapo.

Mindaugas (jauniausias Dagiukas) gimė rugpjūčio mėnesį. Kadangi dažniausiai tuomet vasarodavome Palangoje, ten ir buvo šventčiama gimimo diena. Keliaudavome į medinį restoraną, vadinančią "Sausa jūra" (deja, jis vėliau sudegė). Vienas šventimas baigėsi man ne visai maloniai. Tuo metu rašiau dienoraštį. Po vaikiško mūsų baliaus dienoraštyje parašiau: "Labai skanūs buvo sausainiukai, tad valgiau mažais kąsneliais, kad atrodytų, jog jų daugiau yra." Tą mano dienoraštį atrado tėveliai Dagiai. Jie labai susinervino, pagalvoję, kad aš jaučiuosi alkana. Nors visada buvo man labai malonūs ir dėmesingi, po to įvykio vis klausdavo, ar man užteko valgio, ar dar ko nors nenoriu.

Daug šviesių prisiminimų liko iš Palangos.

Programos

Ryškius prisiminimus paliko mūsų ruoštos programos. Pirmiausia repetuodavome, po to įvykdavo pasirodymai. Kartą Saulius turėjo vaidinti vėją. Per repeticiją jis taip juokingai knarkė ir maivėsi, kad mes labai juokėmės, nutrūko visas darbas. Nors aš buvau ramiausia, ėmiau nervuotis, kad nieko neiseis iš mūsų vaidinimo. Tačiau po to susiémėm ir vaidinimas pavyko.

Aldona ir aš dainuodavom solo. Visos mergaitės sudarydavome

Po namų koncerto Ukmergėje: Vilė, Sigita, Erika, Kaziukas, Lenutė Daukšaitė, Aldutė, kaimynės Birutė ir Gražina. 1952 m.

ansamblį. Dainuodavome mokykloje išmoktas dainas. Gerai prisimenu "Skambék, pavasarėli".

Kai programa būdavo paruošta, mūsų gatvėj iškabindavom skelbimus. Susirinkdavo žiūrovai: namiškiai, kaimynai. Iš Kauno gatvės ateidavo Daukšų šeima - Lenutė su savo inteligentiškais tėveliais. Ypač man patiko gražioji ponia Daukšienė - mėlynom didelem akim ir vešliais žilais plaukais. Daukšų duktė Lenutė kartais dalyvaudavo mūsų programoje.

Žiūrovus tvarkingai susodindavom salono gale ir tarpdury tarp salono ir valgomoko. Jie negailėdavo mums plojimų. Pardavę bilietus, surinkdavom pinigų, bet ką su jais veikdavom - neprisimenu.

Paupys

Labai daug prisiminimų liko iš Šventosios paupio. Būdami maži, vos prabudę ir pamatę, kad šviečia saulė, imdavom prašyti Tiutės: "Einam į paupį." Paaugę jau eidavom vieni, kai padirbdavom savo darbus. Tiutė dažnai paklausydavo mūsų. Kartais su ja eidavo ir kaimynas Stepas Mickevičius su savo jaunesniu broliu Mariu. Taigi Saulius, aš ir Kaziukas, nuolatinės vasarotojos Dagytės, dar kas nors iš kaimynų vaikų - toks Tiutės ir Stepo vedamas būrelis dažnai traukdavo į paupį. Eidavom Liepų alėja, po to pasukdavom į dešinę, Kauno gatve ties paštu suk davom į kairę ir nusileisdavom prie upės ties Damba. Damboje buvo gilu, ten buvo malonu paplaukioti mokantiems plaukti, o mažiems vaikams pavojinga. Kartą Aldona įkrito į Dambą ir paniro vandenį. Visi labai išsigandome. Tuomet Tiutė puolė į vandenį. Sulaikę kvėpavimą stebėjom, kaip ji brido į vandenį ir tame dingo, matėsi tik plaukų kuodelis virš vandens. Netrukus Tiutė išlindo, nešina Aldona ant rankų. Vienas mūsų kaimynas pasakojo, jog Saulius su Mariuška buvo pradėję skesti Damboje, sako, tiesiog vienas ant kito lipa, jau norėjo tas žmogus gelbėti, bet išsikapstė patys.

Mūsų vaikystės laikais Šventoji buvo gerokai platesnė, tuomet dar nebuvovo Kavarsko užtvankos ir Šventoji nemaitino Nevėžio. Pakraščiai nebuvovo gilūs, ten išmokome plaukti, nardytis. Šventosios

pakrančių smėlis baltas, švarus. Dėdužio ir Tiutės mums padovanotas Kulviečio paveikslas, kuriame pavaizduotas namelis ant Šventosios kranto, labai primena gyvenimą Ukmergėje ir paupy praleistą dienas. Smagu būdavo gulėt ant smėlio saulutei kaitinant. Labai norėdavome įdegti saulėje, pavydėdavome "rudaodžiams" Kaziuks ir Aldonai, kurie tikrai įdegdavo iki mėlynumo. Tuomet įdegimo nebijojome, apie odos vėžį nežinojome.

Kartą besimaudydama nuėjau nuo įprastų upės vietų ir pamačiau dugne iškilusį smėlio takelį. Ten, pasirodo, būta dugne gulėjusio storo medžio, apnešto smėliu. Užlipau ant to "takelio" ir pradėjau eiti, bet buvo labai slidu ir aš įkritau į vandenį. Dugno nesiekiau. Panirau po vandeniu ir ēmiau iš visų jėgų kapstytis. Pavyko išnirt į paviršių ir visokiai būdais kapstydamasi pasiekiau krantą. Kritau ant smėlio ir gulėjau be jėgų - buvau baisiai išsigandusi ir pavargusi. Grįžau pas savus ir niekam apie nuotykį nesakiau. Taip išmokau plaukti (jau ir iki tol truputį laikiausi ant vandens).

Kartais į paupį keliaudavo ir Dėdužio mama Bobunė. Ji buvo labai stora. Nepaisant vyresnio amžiaus, ji visai nebijojo vandens. Bobunė maudydavosi apsivilkusi ilgais marškiniais. Keli vyrai iš abiejų pusų paimdavo Bobunę už rankų ir pervesdavo į kitą upės krantą. Bobunė ir namuose maudydavosi po šaltu dušu. Tą šalčio nebijojimą, matyt, paveldėjo ir dvynukės.

Pietų gaminimas

Toks didelis vasarotojų būrys labai vargindavo Tetulytę. Reikėjo kasdien gaminti pietus dešimčiai ir daugiau asmenų. Ir produktų reikdavo daug sunešti. Tą padarydavo Tiutė, eidama kasdien po keletą kartų į turgų. Mes, mergaitės, virdavome pietus kartu su Tetulyte, vėliau, kai paaugom, jau ir vienos tą darbą padarydavom. Būdamos kartu virtuvėje, išsipasakodavom viską apie save, draugus, aptardavom daugybę dalykų. Tetulytė sakydavo, kad Viliutė bus labai gera kulinarė, o Erikėlė labai švelni, todėl jai reikia tapti vaikų daktare - viskas taip ir įvyko, buvo teisingai išspranašauta. Apie mane kalbėdavo, kad turiu gabumą siuvimui. Kartais man duoda-

vo ištraukti "fastrigas", kuriomis buvo sukabinami atskiri siuvinio gabalai, pamokydavo siūti "krytym sciegom" (tokia siūlė, kurios nesimato). Kai man Tetulytė siūdavo, aš visada padėdavau siūti ir, be to, dirbdavau už ją virtuvėje. Kaip palikimą ji man padovanojo savo siuvimo mašiną "Singer", kuria pati siuvo nuo Panevėžio laikų. Man ji tarnauja visą gyvenimą. Jai dabar apie 70 metų. Aš, žinoma, nesu profesionali siuvėja, bet naudoju ją gana dažnai.

Pagaminę pietus, padengdavome stalą valgomajame dešimčiai, dylikai, o kartais ir daugiau žmonių. Dėdužio buvom išmokytos pirmiausia padėt ant stalo druską ir duoną.

Labai įdomūs ir jaukūs būdavo pabendravimai prie pietų stalo. Bėgant metams keitėsi mūsų pokalbių temos, giminė didėjo. Ėmėme kurti šeimas, atsirado vaikų, atvykdavo mūsų antrujų pusią gininės. Visada ir visi būdavo maloniai priimami, pavaišinami, visais buvo džiaugiamasi. Tiutė ir Dėdužis labai mokėjo suprasti, atjausti. Nors ne viskas vyko be komplikacijų, buvo ir skaudžių momentų, ir tarpusavio nesupratimo, bet viskas buvo sprendžiamama labai tolerantiskai. Per mūsų suėjimus būdavo linksma be butelio ant stalo. Būdavo išgeriama tik per balius, o religinių švenčių metu butelio nebūdavo. Kartą susirinkę tetos pasistatė konjako butelių ant stalo ir susiruošė išgert po taurelę. O Dėdužis, kai pamatė, ką jos ruošiasi daryti, atsinešė pamazgų kibirą ir išpylė visą konjaką į kibirą. Jis pasakė: "Man negaila to konjako, bet man gaila jūsų sveikatos". Jis žinojo, kad viena iš tetų truputį per daug mėgsta gérimus, ir bijojo, kad grįžtant namo gali įvykti nelaimė.

Sauliaus liga

Negana to, kad labai daug pergyventi teko mūsų globėjams dėl Kaziuko ligos, atsirado dar vienas ligonis namuose. Tai Saulius. Atrodo, mokydamasis septintoje klasėje, Saulius susirgo tuberkulioze. Tikriausiai, bacilas jis gavo iš mamos. Saulius buvo gydomas namie. Suprato Dėdužis, kad vaikui negera būti išvežtam iš namų. Gydė Dėdužio kolegos. Sauliui dėl ligos teko praleisti vienus mokslo metus. Pradžioje jis gydė vaistais, vėliau jam atliko pneumotoraksą -

įleisdavo į pleuros ertmę oro, kad plautis būtų subliuškės, nekvėpuotų ir gytų. Dar esant pneumotoraksui, kvėpuodamas vienu plaučiu Saulius pradėjo lankytis mokyklą, negana to, vėliau ėmė sportuoti: žaidė krepšinį, dalyvavo tarpklasinėse plaukymo varžybose. Žinau, kad Dėdužis dėl to labai jaudinosi, bet nedrįso Sauliui uždrausti, nes jis nenorėjo atrodyti ištisės bendramokslių akyse. Gydytojai atidžiai sekė Sauliaus plaučių būklę ir jis sėkmingai pasveiko.

Tuo būdu, per Sauliaus ligą mes abu ēmėme mokytis vienoje klasėje, nors jis pradėjo mokytis vieneriais metais anksčiau už mane. Aš už Saulių jaunesnė beveik dvejais metais, bet buvau prisiklausiusi, kaip Saulius ruošdavo pamokas, jau daug ką mokėjau, todėl mane leido mokytis anksti.

Saulius buvo labai gabus ir vyriškas. Jis darė įtaką visai klasei, ypač vyresnėse klasėse. Mokytojai, nebesusitvarkydami su juo, perkélé į paralelinę klasę, t.y. mano klasę. Tada teko būti liudininke, kaip Saulius sunervino vieną mokytoją, nepagalvojės, kad jo pajukavimą ji taip paims į širdį. Buvo taip: per chemijos pamoką mokytoja padarė Sauliui pastabą, kad nežaistų su pieštukais, o Saulius ir sako: "Jūs, mokytoja, žiūrite per keturias akis ir nematote, kur yra pieštukas." Mokytoja baisiai susinervino. Ji iš tiesų nešiojo akinius (turėjo "keturias akis"), be to, buvo mažo ūgio ir šlubavo - turėjo negalią, todėl buvo ypatingai pažeidžiama. Po to buvo daug svarstytmų.

Puikiai matematiką išmanės ir labai gražiai ją dėstės mokytojas Smailys vadindavo Saulių "plaukiku". Jis išmąstydavo atsakymą net neskaitės vadovėlio. Rusų kalbos mokytoja Taškūnienė buvo labai įdomi moteris. Jos dėka mūsų nagrinėtų knygų herojai tapdavo tarsi gyvi. Ypač išliko atmintyje Tolstojaus "Karo ir taikos" personažai. Mokytoja su mokiniais ruošdavo spektaklius, kūrinių inscenizacijas. Vadindavom ją Matuška. Ji pranašavo, kad po dešimties metų visi išgirsime Narbuto pavardę. Tikėjo, kad taps žymus mokslininkas. Ji labai domėjosi, kokia yra Sauliaus "kanarélė"- jai labai rūpėjo, kokią mergaitę pasirinks Saulius.

Saulius mėgo pafilosofuoti. Dar mokydamasis šeštoje klasėje jis aiškinė, kad Tarybų Sąjunga žlugs, nes visos imperijos žlugo. Tuo-

met tai atrodė neįtikėtina, visi bijojom Stalino žiaurumo, atrodė, kad jis niekad nemirs.

Dédužis labai mėgdavo pasivaikščiot su Saulium sodo takeliu. Jie apie daug ką kalbėdavosi kaip geri draugai. Didelius Sauliaus gabumus pastebėjo dėstytojai ir jam mokantis Politechnikos institute. Gaila, kad Sauliui pritrūko valios ir darbštumo.

Siuntiniai

Tėvelis, gyvendamas JAV, Kalifornijoje, Tetulytės vardu atsiusdavo siuntinių. Tai būdavo didelis įvykis.

Gavę pranešimą apie siuntinį, visi keliaudavome į paštą. Ten darbuotojos sverdavo dėžę, tikrindavo įrašus dokumentuose. Kadangi truputį mokėjau anglų kalbą, mėgindavau suprasti, kas toje stebuklingoje dėžėje įdėta.

Siuntinys būdavo atidaromas namuose. Tai būdavo ypatingas momentas: taip norėjosi gauti kažką gražaus. Tais laikais taip norėjosi turėti kokį nors spalvingesnį rūbelį, patogius batus, tačiau supratome, kad visi to nori, todėl stengėmės laikytis santūriai.

Siuntinio atidarymo ceremoniją visada pradėdavo Dédužis. Jis viską darydavo linksmai. Jis traukdavo iš dėžės po vieną daiktą, po to ji pakeldavo į viršų ir svarstydavo, kas tai yra ir kam tai tiktų. Prisimenu, ištraukė vyriškus marškinius, išmargintus raudonais ir mėlynais apskritimais, ir sako: "čia doloriai išpaišyti", o, radęs siauras mėlynas vyriškas kernes, klausia: "Kam tos dūdytės?" Tų "dūdytių" niekas neėmė; Saulius užsimovė, atrodė kaip gandras. Tuomet iš jų buvo padaryta man sportinė apranga fizinio lavinimo pamokoms. Po kelerių metų pas mus atėjo tokį siaurų kelnių mada, tuomet gailėjom, kad sugadinom gražų rūbą. Saulius būtų galėjęs madingai pasipuošti. Tais laikais pas mus mados vėluodavo nuo užsienio kokiaisiai penkeriais metais, ne taip kaip dabar - visur tas pats.

Paprastai išsidalindavom viską taikiai. Prisimenu, labai žavėjausi tokia melsva palaidinuke, bet teko ją padovanoti Tinai už tai, kad leido mano mamai vaistus, kai ji sirgo.

Kalbant apie daiktus iš Amerikos, dar papasakosiu apie Dédužio

pokštus. Būdamas Amerikoje, Dédužis sutiko ponią Emilią Palionienę, kuri buvo mano Mamos ir Tiutės jaunystės draugė. Jaunystėje Tiutė turėjo labai gražią figūrą. Teta Milė (t.y. Emilia Palionienė), su kuria vėliau nemažai bendravome, norėjo savo jaunystės draugei ką nors padovanoti ir paklausė Dédužio: "Ar Elzytės tokia pat graži figūra kaip jaunystėje?" Dédužis atsakė: "Lygiai tokia pat, nė kiek nepasikeitusi". Teta Milė įdavė Tiutei gražų baltą apatinuką, į kurį iliisti ji neturėjo jokių galimybių. Jis atiteko man. Dédužis to ir norėjo, jam atrodė, kad Tiutė turi pakankamai rūbų. Ta pačia proga aprašysiu dar vieną Dédužio nuotykį, nuvykus į Ameriką. Prieš kelionę į Jungtines Valstijas Dédužio brolis Jonas rašė, kad Dédužis nieko nevežtų - nei sau rūbų, nei dovanų, kad nedarytų išlaidų. Dédužis, žinoma, dovanų vežė. Bet atsitiko taip, kad Dédužio bagažas kažkur pasiklydo ir jis išlipo iš lėktuvo tik su portfeliu rankose. Būrelis pasitinkančiųjų tokį jį ir nufilmavo - nešiną portfeliuku (šitą filmo juostą Kaziukas turi). Pasisveikinės dėdė Jonas klausia: "Kur tavo daiktai?". Dédužis atsakė: "Sakei, kad nieko nevežčiau, tai ir neveziau". Lagaminas po poros dieną buvo pristatytas į dėdės Jono namus, bet šis nuotyklis rodo, kad Dédužis niekad nepasimesdavo, momėdavo pajuokauti.

Šventės

Didžiausios šventės mums - vaikams, buvo Velykos ir Kalėdos. Prieš šias šventes pasninkaudavome. Ką galima valgyti, nurodydavo Tetulytė. Sutvarkydavome namą. Prieš Kalėdas suaugusieji gaudavo eglutę. Valgius ruošdavome kartu su Tetulyte. Ji paskirstyda vo darbus. Sunkiausi darbai būdavo ištrinti trynius iki baltumo ir išplakti baltymus iki kietumo. Tetulytė mokėjo iškepti įvairių skanių bandučių: pirštelių su juodujų serbentų uogiene, širdelių, špinkų (taip vadino bandutes su mėsa viduje, kurias labai mėgo Dédužis). Iškepdavo tortą, vadinančią "beržo šaka". Biskvito gabalą susukdavo į ritinį, ištepdadavo baltu "liukru", o tamsiu šokoladiniu kremu išpaišydavo ruoželius - tikra beržo žievė. Kūčioms būtinai vir davome kietą spanguolių kisielių, pridėjė daug krakmolo, ir džio-

vintų obuolių kompotą. Trindavom aguonas, pagamindavom "mišimą" užpildami atšaldytu pasaldintu virintu vandeniu. Šližikus (kūčiukus) kepavome namie.

Eglę puošdavome keliese. Ukmergėje buvo gražių senovinių eglės žaislų. Mūsų studijų metais gruodžio dvidešimt ketvirtą Dėdužis atvažiuodavo pavakary ir vykdavome į Ukmergę kūčiavoti. Tuo metu nebuvo labai garsinama, kad švenčiam Kūčias.

Stalą padengdavome valgomajame. Po staltiese visada padėdavom šieno. Išdėliodavom ant stalo japonišką servizą su Fudžijamos atvaizdu, padėdavome sidabrinius įrankius. Kūčių vakarienės pradžioje kiekvienas šeimos narys nuo kiekvieno lauždavo gabalėlių plotkelės (kalėdaičio) ir linkėdavo, ką gražaus sugalvodavo. Pavalgę traukdavome iš po staltiesės šieno stagarėlius. Susijaudindavome, jei kam pavykdavo ištraukti trumpą stagarą. Pavalgę dylikos patiekalų, apsižiūrėdavom, kad jau buvės Kalėdų Senelis ir atnešęs maišą dovanų. Vėlų Kūčių vakarą Dėdužis kartais parodydavo įvairių cirko triukų.

Velykoms kiaušinius dažniausiai dažydavome svogūnų lukštais - išeidavo gelsvi ar rudi. Kitokių spalvų kiaušinių neretai padovano-davo kaimynė Gieduškienė, kuri mokėdavo nudažyti labai gražiomis spalvomis. Per Velykų pusryčius mušdavome vieni kitų kiaušinius. Kieno kiaušinis nesuduždavo, tas tapdavo nugalėtoju. Pavalgę ridinėdavom kiaušinius kambary ant kilimo ar lauke, jei būdavo šiltas oras. Taip švēsdavome Velykas ir Kalėdas Ukmergėje vaikystėje ir vėliau - jau turėdami savo šeimas.

Dar turiu pridurti, kad šventų Kalėdų rytą eidavome į bažnyčią į Bernelių mišias. Tetulytė prikeldavo anksti, šalta būdavo eiti per visą miestą iki Didžiosios bažnyčios (taip tuomet vadinome). Grįžtant miegai jau būdavo išgaravę, nuotaika būdavo šventiška. Velykų rytą eidavome į Prisikėlimo mišias.

Kelionės su Dėdužiu

Kiekvieną vasarą atostogų metu Dėdužis vykdavo aplankytį draugų, giminių, aplankydavo dėdę Kanauninką - Bobunės brolį, gyvenusį Šaukėnuose, vėliau lankydavo kapus Šaukėnuose, kur po

mirties buvo palaidota ir Bobunė (Dėdužio mama). Kartais į kelionę paimdavo ir mus - vaikus. Visada laukiamas ir džiaugsmingai sutinkamas Dėdužis buvo Kaišiadoryse, kur gyveno Erikos šeima. Jie buvo įsikūrę pas Erikos vyro Stasio mamą Leonardą Navasaitienę, kuri dar turėjo 90-ties metų savo mamą. Vienos kelionės metu aplankėme mano gimines iš tėvelio pusės, gyvenusius Vaikštaičių kaime. Labai įdomi kelionė buvo į Meškuičius, kur gyveno Dėdužio lagerio laikų draugas, o vėliau garsus kolūkio pirmininkas Gerdaitis. Man labai patiko jų namas. Jis buvo nedidelis, bet kambariai nepereinami ir jų gana daug. Po tos kelionės atsirado mano svajonė turėti tokį namelį. Gal kada nors mūsų sodo namelis taps kuo nors panašiu. Pasirodo, prie Meškuičių kaimo yra Kryžių kalnas, tuomet giliame sovietmetyje nieko apie jį nežinojom.

Apie žvejybą ir žvejus

Buvo viena gyvenimo sritis, apie kurią aš nieko neišmaniau – tai žvejyba. Kaziukas, Saulius ir atvažiuodavės iš Vilniaus Mindaugas (Dagys) dažnai vykdavo žuvauti. Prieš žūklę jie ilgai tardavosi, kur ir kokių žuvų jie vyks gaudyti. Kalbėdavo apie Musę, Siesartį – sunpratau, kad tai tokie upeliai, ir Žirnajų, Kurėnų ir kitus ežerus. Prie Žirnajų ežero teko ir man būti. Tai didelis, gražus ežeras netoli Širvintų. Jame žuvaudavo dėdė Jonas (Mikalauskas), kuris po karo gyveno Bostone.

Iš pagautų žuvų įsiminiau upėtakius, tokias žuvis, kurios gyvena tik labai švariame vandenyje. Upėtakai būdavo verdami be prieskoniu, tik įberiant į vandenį druskos. Tikrai, būdavo skanu.

Baliai

Didžiausias balius būdavo per Kazines. Vardas Kazys mūsų giminėje ypatingas. Tą vardą turėjo Dėdužio tėvas, pats Dėdužis, o vėliau - vos gimės, Kaziuku vienbalsiai visų buvo pavadintas Dėdužio sūnus. (Jau rašiau, kad tuomet, kai gimė Kaziukas, Dėdužis buvo lageryje). Dėdužio pusbrolio Staševičiaus vardas taip pat buvo Kaziukas.

Kazinės buvo švenčiamos kovo ketvirtą dieną. Ta proga (neretai ir kitomis) ponia Marcinkevičienė - knygyno vedėjo Jonuko žmona - atnešdavo didelį puošnų ir labai skanų tortą. Dėdužis ne kartą gydė tą šeimą. Ypač didelis pavojujus jiems buvo iškilęs, kuomet buvo apsinuodiję smalkėmis. I ligoninę buvo atgabenti komos būsenoje. Šie žmonės niekada Dėdužio nepamiršdavo, išreikšdavo jam didžiausią meilę ir dėkingumą. Kartais ir kiti ligoniai atnešdavo tortų ar kokį paukštį.

Tetulytė baliams ruošdavo įvairius patiekalus: virdavo "košelieną" (taip buvo vadinama šaltiena), kepavovo "falšivą" zuikį (netikrą zuiķi), ruošdavo "vinagretus" (mišraines), silkes ir kitokius valgius. Stalą dengdavo valgomajame. Jei būdavo didesnis balius, tai atidarydavo suveriamas duris į televizoriaus kambarį ir stalus išdėstydavo per du kambarius. I balius susirinkdavo Geibūnai, Tina, teta Helė, vaistininkė Antanina Drazdauskaitė. Ateidavo Dėdužio bendradarbiai gydytojai Gintautai, Švitros, Dzerožinskiai, Palmyra Žemaitytė, Adamonytė, Petraitė, kartais dalyvaudavo ligoninės vyriausasis gydytojas Kostas Navakauskas su žmona ir kiti. Visų neprisimenu. Iš Vilniaus atvažiuodavo teta Jadzė (Dagienė). Senelis Dagys būdavo retas svečias, nes būdavo užsiemės mokslais. Pranas Usonis atveždavo iš kaimo bačkelę alaus, bet neretai pats tame aluje išsimaudydavo, nes vis iššaudavo bačkelės kamštis.

Baliai būdavo linksmai, įdomūs, girtų nebūdavo. Visi mėgdavo dainuoti. Ponia Geibūnienė ir Dėdužis visada sudainuodavo: "Mes susitikom tuomet, kai pavasario saulė šypsojos". Ši daina tai lyg tos kompanijos himnas. Jo žodžius man užraše ponia Geibūnienė, turiu jos ranka rašytą lapą. Labai žavingai skambėdavo gražus ponios Geibūnienės balsas. Dar buvo mėgstama: "Mamyte, nupirk žirgelį, tėvynę brangią ginturį"... Dainuodavo labai išraiškingai, įsijautę. Gerai prisimenu, kaip dainuodavo lyg išsigandę: "O tokioj tamsioj naktelėj bijau eiti per lieptelį...", o po to džiaugsmingai: "Žada pvest per lieptelį". Dėdužis su daktare Palmyra Žemaityte dainuodavo Violetos ir Alfredo duetą iš "Traviatos". Alfredas (Dėdužis) kartais ir ant stalo užlipdavo bevaidindamas. Dėdužis labai mėgo "Traviatą". Vieno jubiliejaus metu bendradarbiai jam buvo pakvie-

tę Kauno Muzikinio teatro artistus, kurie jam dainavo išstraukas iš "Traviatos" ir kitus jo mėgstamus kūrinius. Labai linksma būdavo daktarė Gintautienė. Įdomūs ir linksmai būdavo visi svečiai.

Per suaugusiuju balius mes, vaikai, arba visai nesėdėdavome prie stalo, arba trumpai pabūdavome su svečiais. Mes padėdavom padengti stalą, suplauti indus. Prisismaližiaudavome virtuvėje pas Tetulytę.

Baliai mūsų namuose nebūdavo dažni – be Kazinių, dar būdavo švenčiami jubiliejai, vaikų vestuvės, anūkų krikštynos. Tiutės vardinės buvo švenčiamos kukliau.

Mūsų namų svečiai

Dėdužis mėgdavo sakyti: "Svečias į namus - Dievas į namus". Jie visada būdavo laukiami ir maloniai sutinkami.

Mūsų namuose svečiuodavosi daug giminų ir pažystamų. Iš giminų dažniausiai apsilankydavo Dagių šeimos nariai. Vaikų atvykimai visada būdavo šventės. Kol mokėmės mokykloje, susitikdavome per atostogas, vėliau, kai sukūrėme šeimas, susirinkdavome įvairiomis progomis.

Keletą kartų metuose į Ukmergę pailsėti atvykdavo teta Jadzė, "storoji" ir "plonoji" tetos Irenos - Dėdužio pussererės iš mamos pusės, apsilankydavo Dėdužio pusbrolis, jo bendravardis Kazys Staševičius, kuris studijų metais buvo suimtas ir kalėjo Sovietų lageriuose. Tai žmogus idealistas, sukaupęs didžiulę gyvenimo patirtį. Retas, bet labai įsimintinas svečias buvo garsus kunigas Karolis Garuckas, giminėje vadintas Karoliuku.

Mūsų svečius galima suskirstyti į kasdieninius ir retesnius. Kasdieniniai - tai ponas Geibūnas (jo žmona ateidavo rečiau), Tina, kurį laiką Nadė (ji net gyveno pas mus, kai grjžo iš Sibiro), iš retesnių - teta Helė, vilnietės ponia Birutė Kuzmienė, ponia Olga, ponia Olekienė, apsilankydavo Dėdužio bendradarbiai ir dar daug įvairių žmonių. Ypač reta, bet labai miela viešnia buvo JAV gyvenanti buvusi Tiutės mokinė Sofija Jelionienė.

Geibūnai

Ponas Geibūnas buvo kasdieninis ir labai laukiamas svečias (ponia Geibūnienė ateidavo rečiau, todėl ją laikyčiau retesne viešnia). Apie poną Geibūną rašiau, kalbėdama apie politikavimą mūsų namuose. Jo žmona buvo gal septyniolika metų jaunesnė, labai gražaus veido ir figūros, visada geros nuotaikos, niekada nieko neapkaltanti, žaisminga. Su Geibūnais Dėdužis ir Tiutė buvo pažstami dar prieš karą. P. Geibūnas buvo Smetonos laikų kariuomenės kapitonas, o Dėdužis kurį laiką dirbo karo gydytoju, ten jie ir susipažino. Apie Geibūnus ne vienas yra pasakojęs romantiską istoriją, kaip gražuolis kapitonas beviltiskai įsimylėjo jauną gimnazistę ir ją vedė. Jie turėjo sūnų Alį, kuris tapo architektu. Alis pasakojo, kad vaikystėje susirgus jam iš karto pasidarydavo geriau, kai ateidavo daktaras Mikalauskas. Dėdužis su Geibūnu kartu kalėjo Podolsko lageryje ir kartu pabėgo. Grįžęs Geibūnas buvo įdarbintas buhalteriu, atrodo, ligoninėje. Ponai Geibūnienė dirbo operacinėje medicinos seserimi. Ji dažnai budėdavo naktimis. Geibūnų vardai buvo Jonas ir Janė. Joninės būdavo didžiausia šventė jų namuose. Ilgą laiką Geibūnai gyveno netoli mūsų, tad ateiti pas mus buvo nesudėtinga. Geibūnas dažnai lošdavo pulką, ponai Geibūnienė kortomis nesidomėjo, ji pabendraudavo su mumis, vėliau su mūsų vaikais. Ji mėgdavo pasakoti apie savo katytę. Kuomet atvažiuodavo teta Jadzė, Geibūnas iškepdavo "firminj" kugelj ir visi eida vo jo valgyti. Dėdužis su

Aliutis, Janina ir Jonas Geibūnai. 1959 m.

Geibūnu, atrodo, vienas kitą labai gerai suprato. Abiem labai rūpėjo Lietuvos reikalai. Geibūnai palaidoti netoli mano tėvų senuosiuose kapuose. Visada aplankau jų kapą, kai būnu kapuose.

Tina

Pagalvojus ar ištarus šį vardą, vaizduotėje iš karto iškyla kažkas subtilaus ir šviesaus. Tina buvo graksti, jautri, supratinga. Tinos plaukai buvo beveik balti, pažiūrėjus iš arti, veide matėsi daugybė raukšlelių, o iš tolo Tina atrodė jauna. Ji smarkiai rūkė. Tina visada stengėsi suprasti kitus, pasakydavo ir padarydavo tai, ko tuo momentu reikėjo. Kiek prisimenu, Tina Asinavičiūtė buvo "Vienybės" fabriko savininko duktė. Sovietmetys, aišku, fabrikas buvo atimtas. Tina dirbo ligoninėje laborante. Atlyginimas buvo kuklus, o poreikiai dideli. Ji slaugė tėvą, globojo savo sesers šeimą ir kitos mirusios sesers ligotą vyra ir jo sūnelį Rimą. Tina sugebėdavo sukurti labai gražius rūbelius iš visokių senų medžiagų ir siūlų. Įdomiai sukomponuodavo spalvas, parinkdavo įdomius mezginių raštus. Gérėdavomės jos kūriniais. Be to, Tina darbe prie savo ligoninės skyriaus, kuriame dirbo, įveisė nuostabų gėlyną. Tina ateidavo pas mus beveik kasdien. Daugiausia kalbėdavosi su Dėdužiu. Buvo viena pagrindinių pulkos dalyvių. Pabendraudavo ir su mumis, mergaitėmis, vėliau jaunomis mamomis. Kai aš su Dagytėmis būdavau su vaikeliais Ukmergėje, Tina duodavo labai protingų patarimų. Ji pasveikindavo vaikų gimtadienių proga.

Zosė Šovinytė ir Tina Asinavičiūtė.
1954 m.

Nadė dirbo mokyklos buhaltere. Pokaryje ji pas mus ateidavo vos ne kasdien, buvo pulkos nepamainoma partnerė, mokėjo šiltai su visais bendrauti, mégo gamtą, gėles. Deja, Nadė buvo ištremta į Sibirą. Likimas taip susiklostė, kad tremtyje ji sutiko savo jaunystės meilę Leoną Juodišių ir už jo ištekėjo. Grįžo į Lietuvą jau šeima. Abu gražiai sulaukė senatvės.

Tetos Irenos

Storoji ir plonoji tetos Irenos buvo Dėdužio pusserės iš mamos pusės. Plonoji teta Irena Kačinskaitė buvo labai liesa ir nervinga. Iš jos audringai reiškiamų jausmų kartais buvo švelniai pasišaipoma. Ji anksti mirė.

Storoji teta Irena Širvytė buvo labai įdomi moteris - storulė, smarkiai rūkanti, mokanti pasakoti įdomias istorijas ir anekdotus. Ji dirbo Kultūros ministerijos buhaltere, išmokėdavo meno žmonėms atlyginimus ir su jais pabendraudavo. Būdavo labai smagu paklausyti linksmų jos pasakojimų apie meno žmonių gyvenimą. Įsiminė jos pasakojimas, kaip naujas kultūros ministras atvyko į darbą, o valytoja nenorėjo jo įleist.

Su manim teta Irena būdavo švelni, o tetą Jadzę mokėdavo ir paterorizuot. Būdavo, praneša telefonu, kurią valandą atvyks pietauti, užsisako, kokius patiekalus pagaminti ir, neduok Dieve, jei Močiutė nespėja ar ne tą pagamina - teta Irena mokėdavo supykti, tačiau Močiutė būdavo labai nuolanki ir pyktis greit praeidavo.

Ukmergėje teta Irena buvo svarbi "pulkos" partnerė. Prieš vakarą teta Irena pasipuošdavo šventiškai, pasidažydavo lūpas, oriai atsisėsdavo prie apvaliojo staliuko; atmosfera kambarje tapdavo pakilesnė. Ir kiti prisijungdavo prie jos. Imdavo lošti ar buvo klausomasi koncerto per televizorių ar šiaip bendraujama. Tokių jautrių žiūrovų, kurie su dideliu malonumu klausydavosi muzikos ir jautė jos grožį, vėliau mažai teko sutikti.

Ją matau sėdinčią prie stalo su išskleistomis kortomis rankose, prisimerkusią, akis dengė akiniai storais stiklais. Teta Helė – Elena Kairytė, buvusi lietuvių kalbos mokytoja, kuriai sovietai neleido mokytojauti, atrodo, todėl, kad turėjo broli kunigą ar ir dėl kitų priežasčių. Tai buvo labai aštrialežuvė moteris. Mokėsi Universitate kartu su Salomėja Nérim. Pasakojo, kad vienoje lovoje su Salilute teko miegoti, atvirai su ja išsikalbėdavusios. Teta Helė juodavosi iš mūsų mokykloje įgytų žinių apie Salomėją Nérj, sakyda-vo, kad tik asmeniniai išgyvenimai, meilė nuvedė poetę į politikos klystkelius.

Teta Helė pasakydavo labai įdomias ir sąmojingas kalbas įvairiu švenčių metu. Labiausiai man įsiminė jos pasakymas per mano pusserės Vilės disertacijos šventimą (Vilė apsigynė disertaciją iš chemijos mokslų).

Teta Helė tuomet kalbėjo, kad ji tik dabar suvokė, kokį didelį vaidmenį mūsų gyvenime vaidina chemija: ji lyg motina – ir pamaitina, ir aprėngia, ir gydo. Negalėtume be jos gyventi. Taip gražiai ir linksmai dėstė. Visi svečiai buvo sužavėti.

Su teta Hele susitikdavome Ukmergėje, kai ji pas mus apsilankydavo, ir Vilniuje Dagių namuose, kuomet tetos susirinkdavo ruošti kokio nors baliaus. Vilniuje šeimininkaujant vykdavo nepabaigiamos diskusijos, dažniausiai apie mergaičių reikalus, taipogi buvo aptariamos įvairios aktualijos.

Kartais truputį pyktelėdavau ant tetos Helės Ukmergėje, kai mano vyras Genius lošdavo pulką, o mūsų vaikai sukiodavosi apie tévelį. Tuomet teta Helė švelniu balsu man patardavo: "Eik į sodą su vaikučiais pasivaikščioti, jiems taip reikia pabūti lauke". Šis "taktiškas" pasiūlymas nelabai mane džiugindavo, man norėdavosi paskai-tyti knygą, o ji norėdavo, kad vaikai nesimaišytų, netrukdytų lošti.

Teta Olga ir ponia Olekienė

Tai labai mielos viešnios, jos man kažkuo panašios – labai malonios ir gražios moterys. Teta Olga buvo Tiutės klasės draugė iš Panevėžio laikų. Ji buvo ištakėjusi už miesto burmistro. Vyrą suėmė, o ją su trim mažais vaikais 1941 metais ištrėmė prie Laptevų jūros. Ji buvo susirgusi tuberkulioze, dar sugebėjo dirbt matematikos mokytoja. Nors atrodė trapi ir gležna – atlaikė tremtį. Grįžusi važinėjo į turistines keliones, bendravo su draugais. Atvažiavusi į Ukmergę prisdėdavo prie malonios atmosferos sukūrimo. Ji net mėgdavo pati savo kambario grindis išsiplauti (buvo demokratija, kas ką norėjo, tą veikė). Linksmai dalyvaudavo pulkoje. Mokėjo žaismingai bendrauti su vaikais. Mūsų Mindaugo žodynas dar nebuvo tuomet gausus (ji mokiau kalbėti), bet teta Olga su didžiausiu malonumu su juo bendraudavo, jie netgi ilgą laiką susirašinėjo.

Garsioji Lietuvos balerina Jadvyga Jovaišaitė - Olekienė taip pat iš Vilniaus gana dažnai atvykdavo į Ukmergę. Ji buvo labai miela ir graži moteris, visada susitarkiusi, elegantiškai pasipuošusi. Olekų sūnus Jurgis buvo vedės Aldoną Dagytę ir tokiu būdu Olekai susigiminiavo su Dagiais ir labai gražiai bendravo su jais visa mūsų giminė. Kai Aldona ir Jurgis išsiskyrė, ponia Olekienė sakydavo, kad ir toliau mus laiko savo giminėmis. Manės ji vis klausdavo patarimų dėl savo skaudančių kojų (nuo šokimo balerinoms pervargsta sąnariai). Turiu pripažinti, jog ponia Olekienė labai protingai vartodavo vaistus, daugiau tepdavo ir trindavo sąnarius įvairiaiș tepalais, nepuldavo gerti saujomis tablečių. Kai jos buvusi marti antrą kartą ištakėjo, ji globojo tą šeimą, ypač jų dukrą Viktoriją. Ponia Olekienė taip pat buvo svarbi pulkos partnerė.

Jadvyga Jovaišaitė-Olekienė su Aldonos dukra Viktorija.

Ponia Birutė

Kartais pabuvodavo Ukmergėje ir ponia Birutė Kuzmienė, tai pogi viena iš tetų kompanijos. Tai buvo tvirta moteris be sentimentų. Ji daug metų dainavo "Lietuvos" ansambluje. Mokėjo gražiai siūti, kai ką mums pasiūdavo. Ji sakydavo, kad mano gera dikcija, galėjau būti radijo diktore. Manau, kad ta dikcija padėjo man mokyti negirdintį Mindaugą kalbėti, o gal ji išlavėjo bemokant ji?

Karoliukas

Keletą kartų pas mus lankėsi Tiutės pusbrolis Karolis Garuckas, vadinas Karoliuku. Tetulytė ir Tiutė sakė, kad tai labai žymus žmogus. Jis buvo kunigas, gyveno Ignalinos rajone, Ceikiniuose. Vėliau sužinojau, kad tai buvo Helsinkio grupės narys, didelis kovotojas už Lietuvos laisvę, prieš tikinčiųjų persekcionimą. Karoliukas buvo labai malonus žmogus. Tuo metu mūsų Saulius buvo dideliu laisvamaniu, neigė Dievo buvimą. Kartą Karoliukas visą dieną prabuvo mūsų namuose ir abu su Sauliumi ginčijosi argumentų kalba. Karoliukas tuo metu labai gyre Saulių, kad jis moka mąstyti. Prisimenu vieną Karoliuko pasakojimą. Nežinau, apie ką tuo metu buvo kalbama, bet Karoliukas émė pasakoti tokį atsitikimą: kambaryje sėdi grupelė mokslynikų ir ginčijasi, kiek dantų turi arklys. Kieme stovi tvartas, Jame stovi arklys, tačiau né vienas nesusipranta nueiti į tvartą ir suskaičiuoti tuos dantis, o ginčas tęsiasi valandomis. Tokį gyvenimiškos išminties krislą jis man paliko. Juk gyvenime dažnai taip būna. Šiuo metu kunigas Karoliukas miręs. Tiutė dalyvavo laidotuvėse.

Vladimiras Zubovas

Nepamirštami Vladimiro Zubovo apsilankymai. Daug kartų jis lankėsi mūsų namuose. Nežinau, su kokiais reikalais jis lankydavo-

si Ukmergėje (gal kaip architektas?), bet jis niekuomet nepamiršdavo aplankytį mūsų namų. Vėliau sužinojau, kad jis grafas – garsios giminės palikuonis. Atvykės jis pasakodavo apie savo uošvę Sofiją Čiurlionienę ir žmoną Danutę. Tačiau nuostabiausia būdavo klausytis jo dainavimo. Dažniausiai dainuodavo Kunigaikščio Igorsio arią iš Borodino operos “Kunigaikštis Igoris”. Ir dabar matau ji stovintį mūsų salonelyje ir visu balsu traukiantį: “Oi duokit, duokite man laisvę...” Kaip po to nemėgti operos, kai vaikystėje tokius dalykus esi regėjusi.

Pastaruojančiu metu man tenka vartytis Čikagoje leidžiamą laikraštį „Draugas“. Ten randu atspausdintas Roko Zubovo fotografijas, matau didelį jo panašumą į vaikystėje mūsų namuose buvojusį jo senelį Vladimirą Zubovą.

Mūsų svečiai Dėdužio bendradarbiai

Apsilankydavo mūsų namuose daug Dėdužio bendradarbių – gydytojų, seselių. Chirurgės J. Adamonytė, D. Petraitytė daug kalbėdavo apie ligonius, pergyvendavo dėl jų. Visi kartu rūkydavo cigaretes. Neapsieidavo be kokio smagaus anekdoto papasakojimo. Prisimenu jas kaip tvirtas, temperamentingas, ypač daktarę Petraitę. Spalvingai dėstydavo savo mintis. Apsilankydavo daktarė Dzorožinskienė. Ji labai gérēdavosi Dėdužio auginamais augalais. Ateidavo sėserys Laurinavičiūtės, Šovinytė, Usonytė. Jos taip pat mėgo apžiūrėti Dėdužio gėles. Mūsų šeimą ateidavo fotografiuoti ponia Lauglienė, kurios aprašytus savo gyvenimo

Bendradarbiai sode.

prisiminimus neseniai perskaičiau ir juose sužinojau, kad Dėdužis gydė partizanus. To jis man niekad nebuvo sakęs.

Iš Vilniaus į ligoninę atvažiuodavo garsūs profesoriai ir Dėdužis juos pasikviesdavo į mūsų namus pietauti. Tuomet iš anksto apie tai perspėta Tetulytė ruošdavo iškilmingus pietus. Valgomajame buvo dengiamas stalas. Prie stalo vykdavo įdomus bendravimas, neretai ir mes, vaikai, kartu pietaudavome, būdavo įdomu. Svečiai būdavo malonūs. Pavalgę eidavo pasikalbėti į salonėlį. Kažkaip įsiminė profesoriaus Katiliaus ir jo žmonos apsilankymas. (Jie visada atvykdavo kartu). Vėliau po daugelio metų, kai lankiausi garsiojo smuikiuko Katiliaus koncerne, pastebėjau, kad jis labai panašus į savo mamą. Gaudama jo autografą prieš vieną koncertą Alytuje, pasakiau, kad esu susitikusi su jo tėvais. Jis labai nustebo: “Koks mažas pasaulis”.

Atvykdavo garsus daktaras Misiūra, žymusis vaikų gydytojas profesorius Baublys, kuris vėliau žuvo lėktuvo katastrofoje. Daktaras Baublys labai žavėdavosi mūsų sodu, sakydavo, kad Dėdužis gyvena rojuje ir jam poilsiauti niekur nereikia vykti. Kitų daktarų gerai neprisimenu, jų buvo ir daugiau.

Markulis

Keletą kartų pas mus lankėsi profesorius Markulis. Tai buvo trumpi vizitai. Jų šeima tuomet gyveno Leningrade (dabartiniaiame Peterburge). Atvažiuodavo su sūnumi ir dukra. Atvykės Markulis manieringai apkabindavo Dėdužį, sveikindavosi labai iškilmingais žodžiais. Jis prašydavo Dėdužį globoti jo gimines, kurie gyveno prie Ukmergės. Markuliui išvykus, niekas apie jį nekalbėdavo, komentarų nebūdavo, tuo tarpu apie kitus svečius dar kalbėdavome, prisimindavome juos. Tuo metu nežinojau, koks tai žmogus, ką jis padarė mūsų tautai, kad jam reikėjo slapstytis Leningrade.

Vaikų draugai

Durys mūsų draugams į mūsų namus visada buvo atviros. Turėjome namuose gana didelę biblioteką, duodavome draugams paskaityti knygų. Žaisdavome, aiškinavomės kartu namų užduotis.

Ypač maloniai prisimenu savo draugęs Reginos Vasiliauskaitės pabuvojimus pas mus. Būdavo, prisipjaustom visą dubenį Dédužio išaugintų pomidorų, sumaišom juos su grietine ir taršom susėdė Tetulytės kambaryje. Taip buvo, ir kol mokėmės Ukmergėje, ir vėliau studijų metais, kai susitikę viską pasipasakodavom. Kita mano draugė Zita retai lankėsi pas mus, bet su ja dažnai kalbėdavome apie mūsų namų gyvenimą, aptardavome įvairias problemas.

Labai daug įvairių žmonių lankėsi mūsų namuose. Visų neįmanoma suminėti. O gal ką nors svarbų ir pamiršau? Būtų gaila.

Tiutė

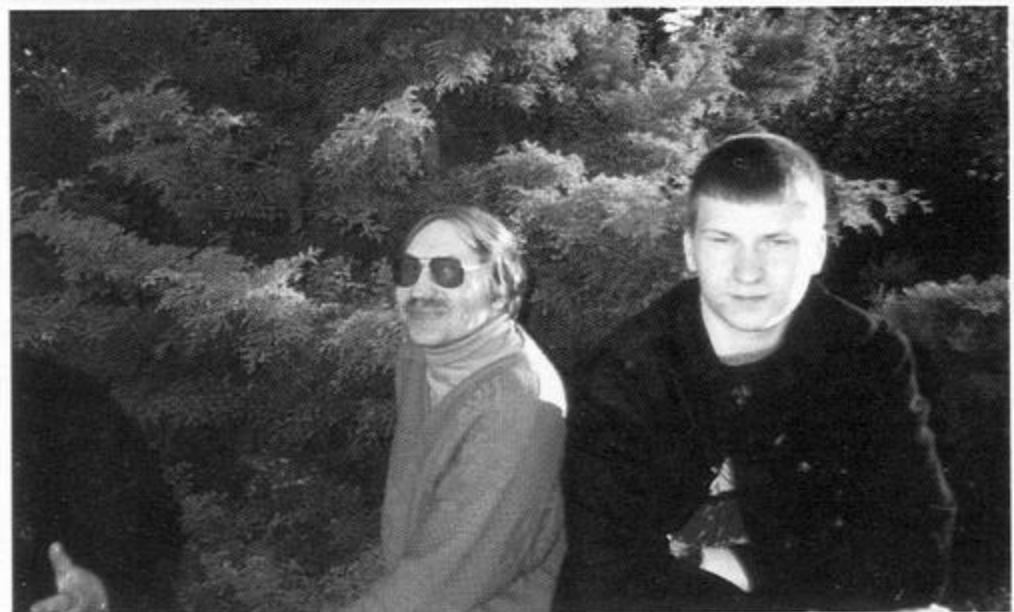
Apie ją rašau po to, kai papasakojau apie spalvingą mūsų namų gyvenimą. Manau, prie to, kad jis toks buvo, daug prisdėjo Tiutė. Tiutė buvo ramaus, tolerantiško būdo, didelė optimistė. Mėgo gražiai pasipuošti. Jaunystėje turėjo labai gražią figūrą, mėgo sportuoti - žaidė tenisą, turėdama apie 50 metų, dar važinėjosi nuo kalno su rogutėmis, žinoma, su kompanija. Tiutė mėgo naujoves, įvairius patobulinimus. Jos pastangomis perstatyta veranda: iš atviros ji tapo uždara, įstiklinta. Tuo būdu, jau nuo kovo mėnesio verando-

Mano viso gyvenimo draugės nuo Ukmergės laikų Regina Vasiliauskaitė-Česnienė (kairėje) ir Zita Zemblytė (viduryje Sigitė Narbutaitė).

Susitikimas Amerikoje. Jonas ir Kazys Mikalauskai Bostone 1973 m.

Daktaro Kazio Mikalausko sūnus Kazys su sūnumi Jonu. 1999 m.

Tiutės - Elzės Mikalauskienės 90-metis. 1995 m.

Kalėdos Ukmurge. 1999 m.

Kanauninko Jono Staševičiaus 50-ųjų mirties metinių minėjimas Šaukėnuose, Kelmės raj. Dalyvavo: brolių Kazio ir Petro Staševičių šeimos, Mindaugas, Martynas, Rima Dagai, Vile, Gediminas Ūkeliai, Asta, Regimantas, Daiva ir Mindaugas Liepos, Sigita ir Genius Lipovai, Valerija, Kazys, Jonas, Kęstutis Mikalauskai, Erika Navasaitienė. Iš kairės stovi pirma muziejaus darbuotoja.

*Šv. Velykos Ukmurgėje. Nors senųjų šeimininkų nebéra, i Ukmurgę susirinko (iš kairės): Kazys ir Valerija Mikalauskai, Vilė Ūkelienė, Kęstutis Mikalauskas, Asta ir Regimantas Liepos, Astos tėveliai Onutė ir Juozas Mačerniai, Sigutė ir Genius Lipovai. 1997 m.
Fotografavo Mindaugas Liepa.*

*Dvynukų Dagyčių - Vilės Ūkelienės ir Erikos Navasaitienės -
60-mečio jubiliejas Universiteto restorane. 1999 m.*

Dagių šeima 2002 m. Iš kairės: Erika, Aldona, Mindaugas, Violeta.

Sigita ir Eugenijus Lipovai 1997 m. rugsėjo mėn. Italijoje.

(Iš kairės į dešinę) Erikos Dagytės (Navasaitienės) duktė Daiva Gotautienė, jos vyras Audrius Gotautas, Violetos Dagytės (Ūkelienės) sūnus Gediminas Ūkelis, Vaidoto Ūkelio žmona Rasa Ūkelienė, Regimanto Liepos žmona Asta Liepienė, Sigitos Lipovienės sūnus Regimantas Liepa, Dariaus Navasaičio žmona Rita Navasaitienė, Erikos Dagytės (Navasaitienės) sūnus Darius Navasaitis, Gedimino Ūkelio žmona Aida Ūkelienė, Aldonos Bitinienės (Dagytės) duktė Viktorija Stankevičienė, Mindaugo Liepos žmona Daiva Liepienė, Sigitos Lipovienės sūnus Mindaugas Liepa.

Gydytojo Kazio Mikalausko draugai 1995 m. (Iš kairės): Antanina Drazdauskaitė, Julė Adamonytė, Elzė Mikalauskienė, Elena ir Henrikas Gintautai.

Sigita su anūku Tomu Liepa 2002 m. vasarą.

(Iš kairės į dešinę) Viktorijos Stankevičienės sūnus Mykolas Stankevičius, Gedimino Ūkelio sūnus Gediminas Ūkelis, Dariaus Navasaičio sūnus Stasys Navasaitis, Vaidoto Ūkelio duktė Nijolė Ūkelytė, Gedimino Ūkelio duktė Monika Ūkelytė, Daivos Gotautienės sūnus Tomas Gotautas, Dariaus Navasaičio duktė Rūta Navasaitytė.

Daktaro Kazio Mikalausko 90-mečio minėjimas Kauno medicinos ir farmacijos muziejuje 1997 m. Iš kairės gydytojai J.Adamonytė, A.Čepelienė, M. Dzerožinskienė, D.Petraitytė, P.Žemaitytė.

Paminklas gydytojui Kaziui Mikalauskui prie Ukmergės ligoninės.

je būdavo šilta, nes saulė per stiklus prišildydavo. Kurį laiką ten stovėjo teniso stalas ir visi žaisdavom tenisą. Tiutės pastangomis buvo įvestos gamtinės dujos į mūsų namus. Jomis ēmė šildyti mūsų namą, atsirado šiltas vanduo. Tai buvo fantastiškas pasiekimas, nes reikėjo pravesti dujotiekį iki mūsų namų.

Tiutė namų ruošos nemėgo ir visą namų valdymą paliko Tetulytei. Tas Dédužiu nelabai patiko. Jis norėjo, kad žmona būtų namų šeimininke, todėl vienu metu net norėjo išvažiuoti gyvent į Druskininkus, kur jam buvo siūlomas vyriausiojo gydytojo darbas. To plano negalėjo įgyvendinti dėl dviejų priežasčių: nenorėjo palikti Tetulytės vienos, o antra priežastis - trys vaikai, be Tetulytės juos būtų nelengva auginti. Tuo būdu jie pasiaukojo ir dėl manęs ir Sauliaus.

Manau, kad ramus, tolerantiškas Tiutės būdas ir nenoras šeimininkauti turėjo įtakos mūsų kai kurių ypatybų atsiradimui. Jei ji pati būtų gaminusi valgį, tvarkiusi kambarius, ypač tuo metu, kai nebuvvo Tetulytės ar kuomet privažiuodavo daug svečių, tai mes daug ko nebūtume išmokę, nebūtų buvę progos pasireikšti mūsų iniciatyvai. Nebūtų buvę to mūsų bendro darbo, kurį atlikti būdavo labai smagu: sužinodavom visas naujienas, pasipasakodavom, kas mus jaudina, išmokdavom įvairių kulinarijos stebuklų (jų vilnietės visa da atsiveždavo). Būtume tapę lepūnėlėmis, ką gi veiksi atvažiavęs? Taip jau būdavo įprasta: Tiutė atnešdavo maisto produktus iš turgaus ir parduotuvių - ir gaminkit ką norit. Meniu ilgai visi aptarinėdavom. Reikia pripažinti, kad tokiam būriui vasarotojų (ar poilsiautojų, jei būdavo ne vasara) daug reikėdavo maisto pritempti. Tiutė mane mokė rankdarbių, mezgimo.

Kai Tiutė su Dédužiu gyveno dviese ir Dédužis jau buvo persirges insultu, pietus gamindavo Dédužis. Jis mėgdavo prieš kelias dienas iš anksto planuoti, ką gamins valgyti. Tiutė tokio planavimo nepripažino, dėl to jie pasipykdavo.

Atvykelių pagamintais pietumis Tiutė visada būdavo patenkinta.

Visi darbai būdavo dirbami savanoriškai, miegot galėdavom nors iki dyliktos (apie tai jau anksčiau rašiau). Pačios eidavom į daržą ar darželį, kartais pačios susirasdavom, ką ten veikti, o kartais paklausdavom Tetulytės ar Dédužio. Tiutė į daržo reikalus nesikišdavo. Tiutė pirkdavo daug knygų, tad būdavo galima paskaityti įdomių knygų.

Tiutė kaip ir Dėdužis labai šiltai sutikdavo visus atvykusius, džiaugdavosi mūsų sėkmėmis, pergyvendavo dėl nesėkmių. Tiutė labai mokėjo džiaugtis gyvenimu. Džiaugdavosi, kai paskambindavo telefonu. Gyvenimo pabaigoje, kai mes atvažiuodami atsiveždavom visokio maisto, pagamindavom įvairių patiekalų ir gražiai padengdavom stalą, Tiutė visada pasakydavo: "Karališkai!" Jau nebeturėdama jėgų, sulaukusi 90 metų, sėdėdavo ant suolo, žiūrėdavo į gėles ir žydrą dangą, gérėdavosi gamtos grožiu ir tobulumu.

Tiutė daug kartų kartodavo, kad Ukmergė turi likti baze, kur visi susitiktume, kai ir jos nebus.

Jie padėjo mums pasistatyti sodo namelį. Mūsų sode auga augalai iš Ukmergės - lyg dalelė Ukmergės. Tai labai malonu.

Marijona

Be jos mano pasakojimas būtų nepilnas. Tai Marijona Pankaitė, buvusi Pageležių durpyno darbininkė. Aukšta, tiesi, tiesiog vyriško sudėjimo, be galio didele nosimi ir spuoguotu veidu, kalbanti storu balsu. Batus dėvėdavo nenusakomo dydžio. Vadindavome ją Muku pagal Haufo pasakų herojų. Jos išvaizda iš tiesų buvo nepatraukli, charakteris nevaldomas, bet širdis geria, jautri. Gerumu spindėdavo jos mažos tamsios akelės. Daug metų ji bendravo su Mikalauskų namais; kurį laiką ten gyveno, vėliau dažnai ateidavo. Mylėjo ji mus visus, padėdavo prižiūrėti vaikus, išskalbdavo rūbus. Nors sunaudodavo daugybę produktų, pietūs išeidavo labai skanūs. Jei jai kas nors atrodydavo neteisinga, garsiai bardavosi. Buvo labai prisirišusi prie mūsų giminės. Jos prašymu palaidota šalia Tetulytės.

Marytė Pankaitė su Mindaugu Liepa.

Mūsų gatvė

Kiek prisimenu, savo gatvę visada vadindavome "Liepų aleja"; gaila, kad ji taip ir neatgavo to vardo. Sovietmetje buvo pervadinėta Karolio Poželos vardu, atgavus nepriklausomybę, tapo Liepų gatvė, o šiuo metu vadinasi Antano Smetonos gatvė. Šioje gatvėje namai daugiausia vienaaukščiai su "salkomis", tarp jų ir mūsiškis.

Beveik visi kaimynai vieni kitus pažinojo. Nuo vaikystės su visais sveikindavomės. Bendraudavome daugiausia su artimiausiais kaimynais ir tais, kurie turėjo panašaus amžiaus vaikų.

Šalia mūsų gyveno Mickevičių šeima. Jie turėjo tris suaugusius vaikus ir jauniausią - mūsų bendraamžį Marių, Sauliaus draugą. Mickevičiai mėgo grožį. Namelis buvo tvarkingas. Jų darže įvairose vietose geltonuodavo žydinčių medetkų krūvelės. Šio namo viename kambaryje gyveno buvusi Augustinų šeimos vaikų auklė Onytė, kuri, suėmus sovietams tėvus Augustinus, liko prižiūrėti jų vaikų - Jauniaus ir Kęsto. Vyresnysis Augustinų sūnus Jaunius buvo labai gabus. Dar mokydamasis vidurinėje mokykloje, jis piešė karikatūras (įvairius juokingus piešinius) ir siūsdavo juos į "Šluotą" ir sajunginius laikraščius, kur jie būdavo spausdinami. Tokiu būdu Jaunius gaudavo honorarus ir tai padėdavo jiems išgyventi. Onytė turėjo sūnų Antaną, kuris buvo vadinas Untanu. Tai buvo Kaziuko draugas. Onytė buvo priėmusi savo giminaitę Genutę, kuri atvyko mokytis į Ukmergę iš kaimo. Tai buvo labai malonaus būdo mergaitė, gera mano draugė. Ji anksti mirė nuo inkstų nepakankamumo, vos man pradėjus studijuoti Kauno Medicinos institute. Prisi menu, kaip tėvai atvežė į Kauną jau visai silpnutę. Tikėjos, kad išgelbės garsus daktaras Kairiūkštis. Jie buvo apsistojo pas mus. Buvo labai graudu.

Iš kitos mūsų namo pusės stovėjo nenusakomos formos geltonas medinis namas su įvairiais priestatėliais. Jame gyveno daug šeimų. Išimintiniausios buvo dviejų seserų - Gieduškienės ir Skvireckienės šeimos. Tai buvo lenkai, bet su kaimynais bendraudavo lietuviškai. Ponai Skvireckienė buvo labai graži ir turėjo labai gražią duktystę, kurios vardo jau dabar neprisimenu. Gieduškos buvo "pran-

cūziška pora": ji aukšta, liekna, o jis mažo ūgio. Ponai Gieduškienei labai dažnai skaudėdavo galvą ir ji gulėdavo apsidėjusi galvą kompresais. Ponas Gieduška buvo visų galų meistras, labai greitai vaikščiodavo, neretai nešinas smuikelius (jis grodavo restorane). Tame name dar gyveno Saškos šeima, taip vadinta pagal vyro vardą. Tai buvo ukrainiečiai. Jie turėjo dukrytę Rają. Saškienė labai švariai išskalbdavo skalbinius: net virtuvės šluostės kabodavo ant virvių, akindamos baltumu. Išsikrausčius Skvireckams, tame name apsigyveno šoferio (pagal profesiją visi taip vadino) Veževičiaus šeima. Malonūs žmonės, jų anūkas Aurimas draugaudavo su Kazio sūnumi Kęstučiu. Už to namo jau buvo kareivinės. Apie kareivių įtaką mūsų sodui pasakojau anksčiau. Mano paauglystės metais degė kareivinės. Vaizdas buvo šiurpus: didžiulis dūmų ir ugnies kamuolys kilo į viršų. Laimei, vėjas nepapūtė į mūsų pusę - galėjo užsidegti mediniai namai.

Sovietmečio pabaigoje tas namas su daug šeimų buvo nugriautas

Susirinkome Ukmergėje - 1 eilė iš kairės: kaimynė Stasė Biržienė, Sigita Lipovienė, Kęstutis Mikalauskas, Mindaugas Liepa, kaimynė Michalina Mickevičiūtė-Leonavičienė; 2 eilė iš kairės: Jurgita Mickevičiūtė-Rudžionienė, dėdužio pusbrolis Kazys Staševičius, Mikalauskų giminaitė Inga Stanytė, Valerija ir Kazys Mikalauskai, Alvyda ir Jordanas Kvedarai. 1995 m.

ir jo vietoje pastatytas daugiabutis mūrinis namas. Mikalauskų namų ramybę tai labai sudrumstė.

Kitoje gatvės pusėje stovėjo Vidžiūnų, o greta Šimkienės namai. Vyrui per karą pasitraukus į užsienį, ponia Vidžiūnienė liko su dvieju mažais vaikais. Ji dirbo medicinos seserimi, teko eiti pas ją "kvarcuotis", t. y. kaitintis kvarco lempa, stiprinti organizmo atsparumą. Ponia Vidžiūnienė buvo smulki smagi moteris, o Vidžiūniukai Gediminas ir Antanas buvo karšto būdo, todėl būdavo vadinami gaidžiukais.

Vienaukštis Šimkienės mūriukas, dengtas keturšlaičiu čerpių stogu, buvo nebaigtas statyti, nes užėjus karui vyras buvo suimtas. Ponia Šimkienė liko su trim vaikais, glaudėsi įrengtoje namo dalyje; kitur buvo šalta. Rašiau, kad lankydavomės pas Romutę Šimkutę gauti įdomių knygų.

Šalia Vidžiūnų gyveno Biržių šeima. Ponas Biržys buvo garsiojo Pupų Dédės brolis. Pupų Dédės neteko Ukmergėje matyti, o ponas Biržys buvo labai inteligenčias žmogus, jo žmona gyvo būdo. Su ponia Stase Biržiene daug bendravome, kuomet jos vyras jau buvo miręs. Kai Dėdužis sirgo, ji dažnai apsilankydavo mūsų namuose, atnešdavo įvairių jo mėgstamų valgių. Mes tuomet jau negyvenome Ukmergėje ir tai buvo didelė parama, malonūs pabendravimai mūsų senoliams.

Ties tuometinės Juliaus Janonio, o dabar Vasario 16-osios gatvės kampu gyveno rusai, jų pavardės nebegaliu atgaminti; atrodo, juos kaimynai vadino Galavinais - sulietuvintai. Turėjo dvi dukras. Su jomis draugavome. Kartą dalyvavome jų baliuje. Jie mokėjo labai nuoširdžiai linksmintis. Smagiai dainavo "Kalinką".

Už Mickevičių taip pat gyveno rusas daktaras Šiškinas (jis pirko raudoną "Moskvičių", kurio Dėdužis atsisakė). Daktaro dukra Linda buvo labai poetiška mergaitė; eidama į mokyklą ji gaudydavo snaiges. Tame name gyveno ir anksti mirusi nuo tuberkuliozės dantų gydytoja Alfreda Lunytė. Toliau dar gyveno Kapeckai, turėję dvi dukras Aldutę ir Vale, už mus vyresnes. Sabuliai taip pat turėjo dvi dukras - Laimutė tapo matematike. Ponia Sabulienė ilgą laiką buvo mano siuvėja. Ponas Sabulis buvo kūrybingas žmogus: pats sukonstravo obuolių sulčiaspaudę, kurią paskolindavo gatvės kaimy-

nam. Dar gyveno Graužiniai - taip pat "prancūziška pora". Gatvės gale gyveno Meilų šeima, su kuria mūsų šeima nemažai bendraudavo. Meilai turėjo gražų, gerai prižiūrėtą sodą (senasis Meilus buvo agronomas, išmanė, kaip jį prižiūrėti). Senoji Meilienė, labai solidi, buvo vadina Mamune. Jų marti Stefutė pasižymėjo grožiu ir švelnumu. Kaziukas draugavo su Meilų vaikais, mokėsi vienoje klasėje. Gražina Meilutė ypatingai mylėjo gyvulius. Ji mokėjo jodinėti arkliais, laikė daug įvairių gyvulėlių.

Šalia Šimkienės namo buvo mūsų pieva, o už jos žaliavo gražus Misiūnų namas. Iš jo labiausiai įsiminė toks pianistas, vaikų vadintas Pašina. Tai buvo Misiūnų giminaitis, labai gražiai skambindavęs pianinu. Jis mokė skambinti ir mane, ir Saulių. Sakydavo, kad Saulius labai gabus. Pašinos viena koja buvo nesveika - jis šlubuodavo; nepaisant fizinės negalios savo sąmojumi žavėdavo mūsų gatvės berniukus. Mirė anksti, atrodo, dėl nesėkmingos skrandžio operacijos.

Už Misiūnų namo bolavo nedidelė mūrinė pilaitė, kurios gyventojų nepažinojau, atrodo, buvo rusai. O greta tos pilaitės buvo mano klasės draugės Laimos Mackevičiūtės namas. Jų namuose visa da būdavo īrami optimistiška atmosfera. Tėvelis daug metų dirbo laiškanešiu, turėjo didžiulę pašto ženklų kolekciją. Laimos brolis gražiai tapė paveikslus. Kitame Mackevičių name ^{gale} gyveno Mitalai. Jų dukra studijavo mediciną ir labai nusilpo jos akys, gailėjome Laimos. Ji buvo už mus vyresnė.

Šalia Mackevičių namo stovėjo didelis medinis daugiabutis namas, talpinęs nemažai žmonių. Ten gyveno mano klasės draugė Virginija Uginčiūtė, kurią vadindavome Giga. Ji turėjo brolių Utį (Algutį). Ponia Uginčienė buvo likusi viena su vaikais. Jos vyras buvo reprezentuotas. Tai buvo ypatinga moteris: nors ir labai vargingai vertėsi, sugebėdavo iš nedidelių medžiagos gabalėlių sumeistraut vaikams dailius rūbus. O Giga mokėjo juos dėvėti, vaikščiodama kaip karalienė. Tame name gyveno ir Šileikų šeima. Jų sūnus tapo žymiu mokslininku.

Pačiame gatvės gale gyveno Kaziuko draugo Česlovo (Českos) Marazausko šeima. Jo akys buvo nepaprasto dydžio ir žydrumo.

Dar gyveno siuvėjas Dzигas su šeima, o už posūkio į kairę Vaitke-

vičių šeima. Jų name laikinai gyveno mano nuostabiosios muzikos mokytojos Vaitkevičienės šeima.

Jau minėjau, jog mūsų gatvėje, einant Kauno gatvės link, priešais kareivines stovėjo mažas belangis mūriukas - krautuvėlė, primenantis pokario nepriteklius, kuomet tek davė dėl maisto stovėti eilėse. Už krautuvėlės gyveno maloni Jakšukų šeima. Jakšukas dirbo ligoninės buhalteriu. Jis turėjo du gražius vaikus: Antanuką ir Dalytę. Jakšukas pasakojo, kad susirgusius jo vaikus išgelbėjo jaunas daktaras Mikalauskas, kai vyresnieji gydytojai neberado išeities.

Kiekvieni namai turėjo savo gyvenimą, bet, atsitikus kokiam nors įvykiui, kaimynai viską aptarinėdavo. Būdavo įvairių apkalbų, bet didelių barnių neprisimenu. Nelaimėje visada visi sueidavo, vieni kitiems padėdavo.

Vietoj epilogo

Anksti netekusi tėvų, patekau į kilnias Mikalauskų ir Dagių šeimas. Jau turėdama savo šeimą, sutikau savo tėvų draugų Paliokų ir jų dukrų šeimas. Visi šie žmonės nesukrovė didelių turtų, bet dalijosi viskuo, ką turėjo, ypač dosniai dalijo aplinkiniams dvasios turtus.

Norėjosi, kad apie tai sužinotų mūsų vaikai ir anūkai. Pasikalbėjome su pusserėmis ir pusbroliais ir buvo nutarta, kad apie mūsų giminę turėciau parašyti aš.

Pasitikėjimą savo jégomis nuo mokyklos laikų man yra įdiegusi mano buvusi lietuvių kalbos mokytoja Girčytė, per kurios pamokas ne kartą savo rašinius skaitydavau visai klasei. Ji sakydavo, kad turiu savo nuomonę ir moku ją išdėstyti. Vėliau pastiprino mane ir žurnalistai Vanda Šatkuvienė, Bernardas Šaknys, Loreta Jastramskienė, kuomet parašydavau straipsnelius į spaudą.

Tačiau didesnio rašinio nedrąsu buvo imtis. Apie savo abejones užsiminiau artimai bičiulei Indrei ir jos dukrai Dainai, kuomet jos buvo atvykė iš Čikagos. Jos pasakė, jog reikia būtinai rašyti, nes tai labai įdomu. Ragino rašyti ir mano viso gyvenimo draugės Zita ir Regina.

“Prisiminimams” pasirodžius laikraštyje “Ukmergės žinios”, išleisti knygą apie mūsų giminę labai skatino Alytaus rašytojų klubo “Tėkmė” pirmininkė šviesaus atminimo Danutė Jovaišienė, poetė Teklė Džervienė, profesorė Ona Voverienė.

Man labai smagu, kad knygelę paruošti padėjo mano pusbrolis Kaziukas su žmona Valyte ir vaikais Jonuku ir Kęstučiu, mano marti Daivutė. Viršelį sukūrė mano sūnus Mindaugas. O sūnus Regimantas su žmona Astute finansiškai parėmė knygelės išleidimą. Pusbrolis Mindaugas Dagys ir pusseserė Violeta Dagytė-Ūkelienė patikslino kai kurių atminty primirštų įvykių aprašymus, o Violetos anūkė Nijolė net pateikė naujų minčių. Prisidėjo ir mano vyras Genius, prisiimdamas buities darbų naštą. Nuolatinis konsultantas buvo žurnalistas Deimantas Jastramskis.

Visiems mane paskatinusiems ir padėjusiems jaučiu didelį dėkingumą ir tariu nuoširdų “Ačiū”.

Autorė

Daktaras Gintautas apie Kazį Mikalauską

Šiandien mes paminim Jubiliejų daktaro, daug metų išdirbusio Ukmergėje, apie kurį galima pasakyti, kaip sakoma apie labai gerus gydytojus, kad tai “gydytojas iš Dievo malonės”.

Mūsų mokytojui ir vyresniajam kolegai Kazimierui Mikalauskui sausio 30 dieną būtų sukakę 90 metų. Jau daugiau kaip 10 metų jis Amžinybėj ir, galbūt, žiūri į mus iš Anapus. Gal šypsosi, gal pyksta. Turbūt, nepykssta, nes pikto jo neteko matyti. Gal susirūpięs? Laikas skuba, bėga. Pamažu daug kas išdyla iš atminties. Prisiminkim šiandien linksmąjį ir gerąjį kolegą.

Gimė jis dabartinėje Latvijoje, tuomet Kurlandijoje, Šenbergo mieste. Tėvelis, dirbęs pašto viršininku, anksti mirė, palikęs žmoną su keturiais mažais vaikais.

Pirmajį pasaulinį karą jaunoji našlė Juzė Mikalauskienė su vaikais praleido Rusijoje, kur teko iškesti badą. Po bolševikinio perversmo šeima grjžo į Lietuvą ir apsigyveno Ukmergėje, atidarė valgyklą ir taip užsidirbo pragyvenimui. Tuo metu Šaukėnuose kuniavęs brolis padėjo leisti vaikus mokytis. Atsilygindami atostogų metu vaikai dirbo dėdės ūkyje. Vaikai mokėsi Ukmergės gimnazijoje, kur apie 1927 metus buvo susikūrusi pogrindinė komjaunuolių ir komunistų grupė. Jai priklausė Kazio Mikalausko mokslo draugai: Aleksandras Gudaitis-Guževičius, Romas Šarmaitis ir kiti būsimi žymūs bolševikai, kas vėliau turėjo įtakos daktaro gyvenime.

1928 m. Kazys baigė gimnaziją labai gerais pažymiais ir buvo priimtas į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą. Po penkerių metų studijų su savo geru draugu Vytautu Vainausku atliko praktiką Ukmergės ligoninėje ir tapo kandidatu į gydytojus

Kazys Mikalauskas.
1969 m.

(tokia tuomet buvo tvarka). 1934 metais Kazys Mikalauskas gavo diplomą "cum laude" (su pagyrimu) ir tais pačiais metais pradėjo dirbtį Ukmergėje I Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino pėstininkų pulko gydytoju. Po dvejų metų gavo Sveikatos departamento leidimą verstis medicinos praktika.

1939 metais, paastrėjus tarptautinei padėčiai, jis perkėlė dirbtį į II pėstininkų pulką Kaune. Lietuvai atgavus Vilnių, jaunasis gydytojas su pulku žygiavo į Vilnių. Toliau - Sovietų okupacija, Lietuvos kariuomenės įjungimas į Raudonąją Armiją. Antrasis pasaulinis karas mūsų kolegą užklumpa Varėnos poligone, iš čia turi trauktis į Gudiją (šiuolaikinę Baltarusiją), tačiau, nutaikės progą, nuo dalinio atsiskiria ir sugrįžta į Ukmergę.

Vieną rudens pavakarę vokiečiai iš Kauno darbams atvežė nuo bado išsekusius sovietų belaisvius, tarp kurių buvo Leningrado Dramos ir komedijos teatro aktorius Vasilijus Dubininas. Kitą dieną vokiečiai varė belaisvius į darbą, bet aktorius nebepasikėlė, net mušamas šautuvo buože. Iškvietė gydytoją - tai buvo Kazys Mikalauskas. Diagnozė: "Démétoji šiltinė" - reikalinga ligoninė. Vokiečiai šiltinės bijojo kaip maro ir noriai išleido belaisvį į ligoninę. Buvo ir daugiau tokį bado išsekintų, mirčiai pasmerktų belaisvių. Kazimieras kartais parašydavo neteisingą diagnozę, kiek galėdamas ilgiau juos laikydavo ligoninėje, kad išgelbėtų nuo bado mirties. Atsigavusius pasiūsdavo dirbtį pas ūkininkus. Dubininas buvo pas ūkininką Bundonį. Vokiečiai traukdamiesi paskubomis rinko iš ūkininkų belaisvius, dalis jų pabėgo, tarp jų ir Dubininas. Jis višą gyvenimą liko dėkingas savo gelbėtojui Kaziui Mikalauskui. 1987 metais mirus daktarui, Dubininas rašė: "Menu jি - Žmogų ir Gydytojų iš didžiosios raidės". Ukmergės poliklinikoje ilgai dir-

Gyd. Kazio Mikalausko 90-mečio minėjime Kaune 1997 m. sausį pranešimą skaito gyd. Henrikas Gintautas.

bo med. sesuo Natalija Vasiljeva, vokietmečiu taip pat patyrusi Kazio Mikalausko globą, ir buvo jam labai dėkinga.

Pokaryje Ukmergės apskritis buvo tris kartus didesnė už dabartinį rajoną. Savivaldybės ligoninėje buvo 40 lovų, trys gydytojai, teikė ir ambulatorinę pagalbą. Mieste dar buvo keli privačiai praktikuojantys gydytojai. Kai kurie kolegos daktarą Mikalauską laikė keistuoliu, mat jis neimdavo honoraru.

Vokietmečiu Kazys suorganizavo medicinos seserų kursus ir juose dėstė. Yra dar atsimenančių tuos kursus. Juodais vokiečių okupacijos metais visko trūko, sunku buvo dirbtti.

1944 m. vokiečių Vermachtas aiškiai silpo, artėjo frontas. Rytuose vokiečiai viską degino. Lietuvoje to buvo mažiau, bet vertingesnius daiktus, tarp jų ir ligoninės aparatūrą, jie krovėsi ir vežėsi į Vokietiją. Kazio vadovaujamas ligoninės personalas ką galėdamas paslepė, kad, vokiečiams pasitraukus, būtų galima teikti medicinos pagalbą žmonėms.

Pasikeitus okupantams, Kazys neilgą laiką buvo vienintelis gydytojas Ukmergėje. Teko padirbėti universalu: terapeutu, chirurgu, akušeriu, net pediatru.

Pasitraukus vokiečiams, Kazys jau antrą dieną atidarė ligoninę. Vėliau atsirado chirurgas Vaidakavičius, gydytojas Švedas, Bronė Baltramiejūnaitė, iš Leningrado priklydės apsišaukėlis Izenbekas, demobilizuoti gydytojai Pavelas Palejevas, Leonidas Nikolajevas, atvyko Kauno ir Vilniaus universitetų absolventai.

1944 metų vasarą ir rudenį Lietuvos gyventojai buvo pradėti mobilizuoti į sovietinę armiją. Mobilizacija grėsė ir Kaziui Mikalauskui bei chirurgui Vaidakavičiui. Tuo metu trisdešimt septynerių metų Kazimieras vedė mano geografijos mokytoją Elžbietą Masiliūnaitę. Po to buvo iškviestas į Vilnių. Laiške iš Vilniaus žmonai rašė, kad, nepaisant Ukmergės karinio komisariato prašymo, į armiją jি, tikriausiai, paims. Nepadėjo ir tai, kad Vilniaus universitetas kvietė Kazį dirbtį dėstytoju-asistentu. Armijoje paaiškėjo, kad jis ir chirurgas Vaidakavičius, kaip kariškiai gydytojai, nepasitraukė kartu su daliniais į Sovietų Sąjungą, todėl jie turėjo būti nubausti drausmės batalione, išsiunčiant į Podolsko stovyklą prie Maskvos. Taip ir įvyko. Vėliau jie pateko į Žemaitiją, kur juos marino badu ir ruošė mirčiai - kovoti prieš Kuržemėje įsitvirtinusius vokiečius. Kazys tuo metu te-

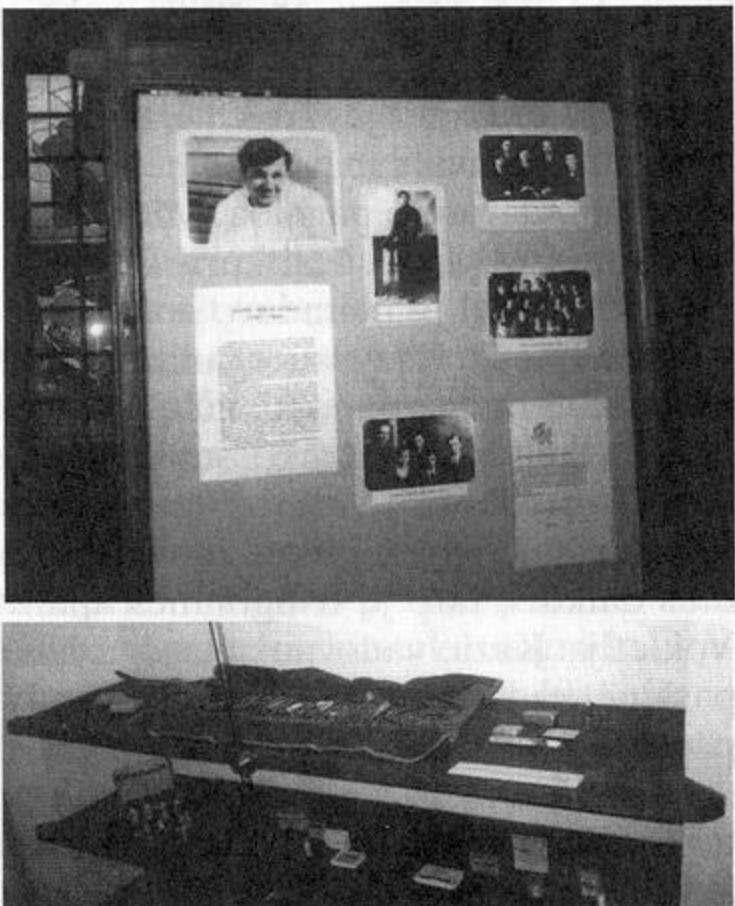
svérè 36 ar 40 kilogramų. Laimei, baigësi karas, ir 1946 metais Kazys buvo demobilizuotas.

1945 metais Mikalauskams gimë sùnus, kuris buvo pavadintas tévo vardu - Kaziuku. Pokario laikotarpis buvo žiaurus. Vengiantys Sovietù armijos jaunuoliai slapstësi miškuose. Karininkai-patriotai, matë 1940 metu terorà, 1941 metu trëmimus, vadovavo miško broliams, organizavo rezistencijos grupes ir net bùrius. Vyko nelygi kova su stribais, sovietù kariuomenë. Ukmergës turgaus aikštëje ir miesteliuose laikas nuo laiko bu-

vo numetami išniekinti žuvusiujù rezistentų kùnai. Gydytojui padëti miško broliams buvo pavojinga. Tikslù duomenù neturiu, bet manau, kad Kazys Mikalauskas galéjo padëti rezistentams, gal per medicinos seserì Vladà Usonytë. Spéju iš to, kad vienà kartà, niekam negirdint, jis man padeklamavo partizanù dainelë: "Dvi švilpynës, vienas tonas - tai Berlynas ir Maskva. Viens raudonas kaip šétonas, kitas rudas kaip šuva."

Kazys Mikalauskas buvo stropus gydytojas ir buvo pavyzdžiu junesniems kolegom. Bùdamas beveik šešiolika metu už mane vyresnis, patyrës gydytojas, jis nebuvo išdidus, padëdavo geranoriškai, dažnai patardavo bùti atsargiam, per daug nepasitikëti savo jégomis, bet taip pat ir per daug nebijoti. Taktiskai elgësi su bendradarbiais. Mokëjo bendrauti su ligonijù giminëmis. Nemokëjo veidmainiauti.

1947-1953 metais po trumpù sekmadienio vizitacijù pakviesdavo

1997 m. sausio mén. Kauno farmacijos ir medicinos istorijos muziejus. Ekspozicijos stendas - Kazio Mikalausko 90-mečio minëjimas ir daktaro Kazio Mikalausko medicininiai instrumentai.

mane pésčiomis kartu lankytu ligonius namuose. Jis tuomet gérédavosi Ukmerge, Šventaja. Tuomet turédavom progos išsikalbëti. Aiškëjo jo politinës pažiūros, labai nemëgo nei "rudojo", nei "raudonojo" diktatoriaus. Išsiminë kai kurios pasakytos mintys: "Daug kartù pasakytas melas tampa tiesa", "Melas visagalis, bet ne amžinas". Mëgo cituoti Antanà Miškinj: "Šiandien taip elegantiškai snin ga!"

Kalbëdavo apie prisitaikymà prie Sovietù valdžios. Stalininë sistema teikë dvi alternatyvas: prisitaikyti ar tapti kankiniu. Negi vi sus prisitaikiusius, bet nenusikaltusius smerkti? Sakë, turbùt, mes visi, nenorëdami žüti, prisitaikém, neprarasdami žmogiškojo orumo. Ir Kazys, kaip ir visi, taikësi su bolševikine realybe, lankë "politgromatà" (taip vadino politinj švietimà), pasisakydavo "tarybiškai", tik labai jaudindavosi, kad kégëbisto ar rajkomininko pneumonija (plaučiù uždegimas) bûdavo daug "sunkesnë" liga nei paprasto pliečio. Ukmergës vykdomojo komiteto pirmininkas, Kazio žodžiais, "kaip erkë prikibo", kad stotù į partijà. Atakavo daug kartù, klojo svarius argumentus, sunku buvo Kaziui atlaikyti spaudimà, bet atlaikë. Jis sakë: "Velniui pakanka tame sugriebt už vieno plauko ir esi amžinai jo valdžioje, nepasiduosime."

Kaip į buvusj dezertyrą Sovietù valdžia žiüréjo kreivai, nuolat Kazj ïtarinéjo, Saugumas sekojo, kartais šmižinéjo apie langus, kitu apie jì klausinéjo. Viskas aprimo tik po to, kai į švenčiamà 60 metu jubiliejù sugužéjo jo gimnazijos bendraklasiai pogrindiniai bolševikai - Zimanàs, Šarmaitis, Jurginis, Gudaitis-Guzevičius. Ukmergës rajkomininkai (partijos komiteto vadai) net išsižiojo ir nuo tada paliko jì ramybëje.

Dabar jau nebebijojo pristatyti Kazio apdovanojimams: penkis kartus jì apdovanojo medaliu "Už pergalę prieš Vokietijà", du kartus "Už šaunù darbą", "Darbo veterano", "TSRS sveikatos apsaugos žymùno" ženklais. 1967 m. jam buvo suteiktas Lietuvos TSR nusipelniusio gydytojo garbës vardas.

Kazys Mikalauskas buvo visuomenininkas. Jis buvo Ukmergës Raudonojo Kryžiaus, Sodininkų ir Gelininkų draugijų pirmininkas.

Kalba, pasakytu Kaune, Medicinos ir farmacijos muziejuje, atidarant gydytojo Kazio Mikalausko ekspozicijà 1997 m.

TURINYS

Apie šeimą nuoširdžiai ir jautriai	5
Ižanga	8
Trumpai apie mūsų giminę	8
Mamos ir Tiutės jaunystė	9
Gyvenimas Kaune su tėvais	11
Tėvelio pasitraukimas į Vakarus, gyvenimas Kriūkuose	12
Po karo Ukmergėje	13
Mokykla	14
Gyvenimas Kaune su mama	15
Mamos liga ir mirtis	16
Tėvelio likimas	18
Gyvenimas Ukmergėje po mamos mirties	21
Mūsų namas ir jo gyventojai	21
Mikalauskai	23
Dagiai	26
Dėdužis	36
Tetulytė	43
Kaziukas	47
Ivairūs prisiminimai iš Ukmergės	50
Kasdienybė	50
Tiutės pirkiniai	51
Mūsų namų gyvūnai	52
Pulka	54
Namų tvarkymas	54
Pieva	55
Kaziuko liga	55
Atostogos	57

Palanga	58
Programos	61
Paupys	62
Pietų gaminimas	63
Sauliaus liga	64
Siuntiniai	66
Šventės	67
Kelionės su Dėdužiu	68
Apie žvejybą ir žvejus	69
Baliai	69
Mūsų namų svečiai	71
Geibūnai	72
Tina	73
Nadė	74
Tetos Irenos	74
Teta Helė	75
Teta Olga ir ponia Olekienė	76
Ponia Birutė	77
Karoliukas	77
Vladimiras Zubovas	77
Mūsų svečiai Dėdužio bendradarbiai	78
Markulis	79
Vaikų draugai	80
Tiutė	80
Marijona	82
Mūsų gatvė	83
Vietoj epilogo	87
Daktaras Gintautas apie Kazį Mikalauską	89

Narbutaitė-Lipovienė, Sigitā

Na-162 Gyvenimas Liepų alėjoje: biografinė publicistika/Sigitā Narbutaitė-Lipovienė. – Ukmergė: UAB “Ukmergės žinios”, 2003. – 96 p. :iliustr.

ISBN 9955-9545-1-5

Pasakojimas apie gydytoją Kazį Mikalauską, jo šeimos ir giminės gyvenimą. Knygos pabaigoje – gydytojo Henriko Gintauto kalba, pasakyta Kaune Medicinos ir farmacijos muziejuje, atidarančio gydytojo Kazio Mikalausko ekspoziciją 1996 m.

UDK 888.2-94

Aprašiau savo vaikystės ir jaunystės prisiminimus. Tebūna man atleista už paviršutiniškumą. Kai kurie mano aprašyti asmenys verti atskirų studijų. Galbūt kas nors tai padarys.

2003 04 25. Užsakymo Nr. 347. Tiražas 400 egz. Leido UAB “Ukmergės žinios”, Kauno g. 16, 4120 Ukmergė. Spausdino Adomo Jakšto spaustuvė, Girelės g. 22, 4230 Kaišiadorys. Kaina sutartinė.

Sigitā L.